

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

ושבתה הארץ שבת לה (כה, ג) - פשהיה עובר הרב מפוניבז' ליד השדות בשמטה, היה נוהג לדבר ולומר להם: "גוט שבת פעלדער".

שש שנים תזרע (כה, ג) - אם תשמר שמטה קראוי, אני מבשרך שתזרע שדך שש שנים, ולא תצטרך למכרה. (נחל קדומים)

והעברת שופר תרועה בחודש השבעי (כה, ט) - ראשי תבות תשובה, עליי קול השופר מתעורר האדם לתשובה. (פרפראות)

תעבירו שופר בכל ארבעם (כה, ט) - ראשי תבות שבת, לומר שדוקא תקיעות של יובל דוחין שבת, מפני שהן בבית דין. (בעל הטורים)

"פיזבל" - בגימטריה 50, 50 שנות היובל.

וכי תאמרו מה נאכל (כה, ט) - אם ישאלו "מה נאכל", יהיה צריך לצוות על הברכה, ברום אלו היו באמונה תמימה ולא היו מקשים קשיות, כי אז כבר היתה הברכה מצויה מאליה. (נועם אלימלך בשם אחיו הרבי ר' זושא)

אתיכספה לאיתנו לו בנשף (כה, לו) - מפרשים בעלי המוסר, כי המלכה קספיה לחברו לא יתירלו בנשף, דהינו בעקיצה, אלא יתירלו בסבר פנים יפות. (פרפראות)

אשר הוצאת אתכם מארץ מצרים (כה, לח) - כל המורה במצות רבית, מודה ביציאת מצרים; וכל הכופר במצות רבית, כופר ביציאת מצרים. (ילקוט). הרמב"ד מסביר, מדוע נענשו המצריים על שענו את בני ישראל למרות שהיתה גזרה מה', אלא מפני שהוסיפו והעבירו את בני ישראל בפרך, שהמצריים לקחו מישראל רבית. ומילא כל הכופר ברבית ולקח רבית מבעלי חובותיו, הריהו כופר ביציאת מצרים, שהרי לשיטתו לא עשו המצריים כל עון ולא היו ראויים לענש... (הדרש והעיון)

רבית - אותיות רבית, שכל המלכה ברבית עובר על ברית ה'. (בעל הטורים)

אם-בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו (כו, א) - ראשי תבות אבות, פאשר אדם מתנהג בדרך אבותיו, הרי הוא הולך בחקות התורה.

יש כאן רמז לגואלי עם ישראל מגלותיהם. "אם" - אהרן משה מגלות מצרים, וגם אסתר ומרדכי מגלות פרס, ואלהיו ומשיח מגלותנו המרה. (מנחה בלולה)

ספורים בפרשה

לארשיה לאחיה נשף קסף (כג, כ)

בעיר פוזנא נפטר אהר מנשירי העיר, שעשה את הונו מהלואות ברבית קצוצה. כשאור בניו לקבר אותו, תבעו בני החברה קדישא סכום עצום תמורת מקום קבורתו. ועמו בני המשפחה והלשינו על כך למפקד המשטרה בעיר. הזמין המפקד את רבה המפרסם של העיר, רבי עקיבא איגר, ותבע ממנו הסבר לכסום הנבואה אותו דורשים בני החברה קדישא ממשפחת הנפטר. הסביר לו רבי עקיבא טעם: אנו היהודים מאמינים באמונה שלמה בתחית המתים. ומפיון שעתידים המתים לקום מקבריהם בביאת המשיח, משלמים בעבורם סכום קטן לתקופה קצרה עד יציאתם מן הקבר. אולם, אדם שמלך ברבית אינו זוכה לקום בתחית המתים, ומפני כך זוכה הנפטר בקרקע לצמיחתו, ולכן מן הדין על בניו לשלם סכום גדול... ההסבר הניתן את דעתו של המפקד והוא נמנע מלהתערב בעניני הקהלה.

בעיר וילנא התגורר מלך ברבית, שהיה מדקדק עם הלויים כחוט השערה. כשהיה מלך את כספו בצורה היום, היה מחשב את הרבית על הלואה זו מתחלת היום. אם בא אדם להחזיר לו את ההלואה באמצע היום, שוב היה מחשב רבית ליום הפרעון עצמו. היה איש שנוא על הרביות והיו קוראים עליו את הפסוק: "אנשי דמים ומרמה לא ירחצו מימיהם", רשעים תאבי בצע כמוהו אינם מפירים בתצאי ימים...

ולא תזנו איש את עמיתו ויראת מאלחיה (כה, יז)

שאל רבי בונים מפשיסקא את חסידיו: "מהו חסיד?" והשיב על פי דברי הרמב"ם שחסיד הוא אדם שעושה כל מעשיו לפני משורת הדין, והוסיף: "החסיד מקיים יותר מן הדין את הפסוק 'ולא תזנו איש את עמיתו', ואפלו את עצמו אינו מרמה."

וזרעתם את השנה השמינית (כה, כב)

שנת תשי"ב, היתה שנת השמטה. בתחלת השנה שלאחר מכן, פנו תושבי הישוב קוממיות, ששמרו על השמטה בכל פרטיה ודקדוקיה, אל ה"חזון אי"ש" בשאלה, האם רשאים הם לחרש את השדות לקראת החרף הקרב ובא, בחל המועד סבות, כדי שייספיקו לזרע את שדותיהם בטרום יבואו הגשמים. באם לא יזדונו לחרש מבעוד מועד, יאחרו את עונת הזריעה ויפסידו את הקציר של אותה שנה, לאחר שנת השמטה בה לא עבדו בשדה כלל. השיב להם ה"חזון אי"ש": "ומי אומר שתאחרו את עונת הגשמים? אולי רק מקדימו אותה?" הבינו תושבי קוממיות את דברי הרב ולא עסקו בחל המועד בקריש. חלף חג הסוכות והגשם בושש לבוא. חרשו החקלאים בקוממיות את שדותיהם, ורק לאחר שסגמו, בתקופת ימי התקנה, החלו לרדת גשמי ברכה. באותה שנה, התקלקלו הזרעים בכל השדות עקב אחור הגשמים, ורק בקוממיות הצליח היבול למעלה מן המשער והתקומה בהם ברפת התורה וצויה את ברכתה להם."

ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל מצות האלה (כו, יד)

בעל התניא, רבי שניאור זלמן מליאדי, היה נוהג לקרא בתורה בבית מדרשו בכל שבת ומועד. פעם אחת, קדם שבת בקמתי, נסע הרבי לעיר אחרת ואחד החסידים מלא את מקום הרב וקרא בתורה. כשהתחיל בעל הקורא לקרא את הקלות, התעלף בנו של הרבי, רבי דובער, שבנה אחר כך 'האדמו"ר האמצעי'. אחר כך הסביר, כי כשאביו קרא, שמע ממנו ברכות, אולם עכשו כששמע את הקלות כפשוטן התעלף מרוב פחד.

ואבדתם בונים ואכלה אתכם ארץ איביכם (כו, לח)

פעם, באו לספר לחדושי הרי"ם בשורה טובה, כי ממשלה אשרה ליהודי פולין לרבוש נקסים על שמם, מה שנגאסר עליהם עד כה. נעצב הרבי ואמר להם: "לא בשורה טובה יש כאן, אלא גזרה משמים להוטר בגלות."

היה היה

שלח לחמך על פני המים כִּי־רַב הַיָּמִים תִּמְצָאֲנוּ

"שוב הגיעה תרומה של חצי דולר", פנה המזכיר אל מנהל מרפז הסיוע הגדול "יד לאולת" שברושלים.

היה זה מנהג של קבע. מדי כמה חדשים, ולעתים אף פחות מזה, הייתה מזיעה תרומה מעבר לים. מאשה אלמונית בעלת חסד, שבקשה לטל חלק במעשי הצדקה והחסד של מרפז "יד לאולת", אלא שלא הייתה משפעת בממון, ולכן נהגה לשלח המקאות בסך דולר או מחצה, וחשה כי בכך מושיטה היא יד וכתף לתמיכה במוסד.

יתכן, כי מוסדות אחרים אף לא טרחו לאשר את קבלת התרומה, אך את המוסד עליו אנו מספרים, נהלו אנשים בעלי לב רגיש שכל מטרם בחיים הייתה העזרה לאולת במאור פנים, ולכן מעולם לא ויתרו על משלוח קבלה נאה בכתב יד מסלסל, ובו ברכות והודאות ל"נדיבה הדגולה" על תרומתה הנכבדה...

עברו שנים רבות, ובמהלך הפסיקו התרומות הזעומות להגיע אל משרדי המוסד. הפקידים לא שמו לב לכך, מפני שבאותה תקופה היה המוסד בקשיי תקצוב שאימו על המשך פעילותו התקינה. תבת הדאָר של המוסד הייתה גְדוּשָׁה במקטבי עקול ודרישות לתשלומי חובות שונים, עמסה עד להתפקע בחשבונות ובאיזמים מטרידים, ומנהלי המוסד פקרו את ידיהם ביאוש ולא ידעו אנה הם באים.

באחד הימים, הגיע מכתב מחוץ לארץ שנכתב באנגלית מהקצעת ומשפטית, אותה התקשו מנהלי המוסד לקרוא. חשש עלה בלבם, שמא פשור של מכתב זה פאחרים והוא נושא עמו דרישה עלומה לכסוי חוב כלשהו.

פנו, אפוא, הפקידים אל אדם שהתמר להיות מתרגמן מקצועי וגבב שכר מפלפל על תרגום המכתב, אך התקשה אף הוא בקריאת הנסח העמום. בסופו של דבר הסיק המתרגם, כי את המכתב כתב עורך דין ידוע והוא מודיע כי ירשה כלשהי הקצבה לטובת מוסד הצדקה, ועליהם לחתם על מספר מסמכים נלוים.

מנהלי המוסד נשמו לרוחה ושקחו כי הפעם לא מדבר בתביעה לתשלום חוב, אלא בתקנה לקבלת כסום כסף שאולי יסייע בעדם להחליץ מהמשבר הקשה אליו נקלעו.

עברו ימים נוספים, שהיו קשים מקודמיהם. דבר המכתב נשפח מלב המנהלים והקשיים הלכו והתרבו עד שאמרו נואש וכמעט החלט על סגירת המוסד המפאָר, פינית יקרת בירושלים של מעלה.

ובאחד הימים הקשים, בהם עמדו המנהלים אל מול שקת שבוורה ולא ראו מוצא מן הסבך אליו נקלעו, הגיע שוב מכתב מעורך הדין, ושוב הוא נכתב בקשה משפטית נמצצת ומסככת.

הפעם, פנו המנהלים אל מתרגם מקצועי, שתרגם על אתר את המכתב וכך ספר עורך הדין: היות ואשה פלזנית נפטרה בשיבה טובה ובהעדר קרובי משפחה, העמידה המקשלה את עורך הדין לטפל בנכסיה ובגזבוניה.

התברר, כי האשה הותרה צוואה ובה נרשם, שאַת כל רכושָה שְׁכָל את ביתָה רחב הידים ותכלתו, יש להעביר אל המוסדות להם תרמה בימי חייה. אך האשה הדגישה בצוואתה, כי אין להעניק את כספה אלא רק למוסדות שהכירו לה טובה ושגרו אליה קבלות ואשורים על התרומות.

בדק עורך הדין את הקבלות הרבות, אותן שמרה האשה בקנאות, והתברר פי המשך המסדר ביותר שהפיר טובה לנדיבה על תרומות פעוטות של חצאי דולרים, היה המוסד "יד לאולת", ולכן החליט עורך הדין להעניק את מרב הירשה למוסד זה.

אל המכתב צרפה המחאה עם כסום נכבד, שאמנם לא פסה רק חלק מחובותיו של מוסד הצדקה, אולם הוא היה זריקת עידוד למנהלי המוסד וקרן אור בחשיבה, שעודד אותם להמשיך בפעילות למען הכלל, עד שהמוסד נחלץ מהמשבר אליו נקלע והמשיך במעשי חסד וסיוע למעוטי יכלת.

לכמדה, כזה של הפרת הטוב מהי ושקרה בעולם הזה.

מאורות

ה"צחק איזיק הלוי רבינוביץ" על ליום ההולדת כ' באדר תרע"ד

גאון בתורה ובתולדות ישראל, מגדולי הלוחמים בהשכלה, ומפרסם בספריו "דורות הראשונים" בהם העמיד נכונה את השתלשלות מסירת התורה שבבעלי פה, והשיב השוכה נצחת למהרסי הדת והחוקרים פורקי העלל. נולד באוניץ הסמוכה למונסק, למשפחה מיוחסת ומקבדת. בצעירותו למד פשנה בישיבת וולוז'ין, וקבל תורה מפי רבי יוסף-דב מבריסק, וטרם עזב את הישיבה נשא לפול ארץ שנשא חן בעיני ראשי הישיבה. מנעוריו היה נפר במדותיו התרומיות, ובתקופת למודיו בולוז'ין, התגורר בבית אחד מפני העיר והלה היה מפריש לעצמו חלקים נכבדים מהקסף שבני המשפחה שלחו אליו מוילנא, והוא שתק ולא בישו. מסבה זו נאלץ לאכל לחם צר ומים לחץ, וכאשר שאלו פעם חברו לחדר מדוע אין הוא אוכל בשר, השיב שילדעת הרמב"ם אמילת בשר אינה טובה לגוף. לאחר נשואיו בקש להשקיע את עצמו בתורה, אולם קרוביו דחקו בו לעסוק במסחר, ועשה את תורתו קבע ומלאכתו עראי. רגיל היה לומר, כי רבותיו העקריים היו המשינה למלך והנודע ביהודה, שספריהם נהגה תדיר. בצעירותו היה עומד בימי ששי במקשף שש שעות רצופות ושוקד על-התורה. נטל חלק בהנהגת הדור והשתתף באספות רבות בעניני השעה. בשנת תרנ"ה עבר להנהיג בעניו, ושם החל במפעלו הגדול "דורות הראשונים", אותו כתב במקשף שמונה עשרה שנה והאיר בכך את עולם התורה, ומשנת תרס"ב התגורר בהמבורג שבגרמניה.

יוסיף דעת

בפרשתנו נצטוונו לקדש את שנת החמישים שנה שהיא שנת היובל. בה דברים דרור לכל העבדים העבריים, שדות האחוזה חורים לבעליהם ודין שנת היובל כשמיטה שאין עובדים בה את האדמה. היובל היה נהוג רק בזמן שישראל ישבו על אדמתם, והיה מתקדש על ידי תקיעת שופר ביום הכיפורים שבו, ולכן נקרא יובל על שם השופר. אין היובל נהוג אלא בזמן שכל ישראל יושבים על אדמתם, וח"ל דרשו זאת מהפסוק "וקראתם דרור לכל יושביה", בזמן שכל יושביה עליה. היובל הפסיק בסוף זמן בית המקדש הראשון לאחר גלות ראובן וגד וחצי שבט המנשי, אולם עדיין המשיכו לשמור את השמיטה. התוספות בניטין כתבו, שהיובל לא היה נהוג בבית המקדש השני, מפני שלא היו אז בארץ ישראל כל העם, ורובם ישבו בבבל, וגם לאחר החורבן לא נהג היובל כפי שכתבו במסכת ברכות. יחד עם זאת, לא נהג גם שילוח המצורעים, שגם הוא לא נהג אלא בזמן היובל. נחלקו חז"ל לגבי מניין השנים ליובל, אם שנת החמישים עומדת בפני עצמה במנין השמיטה, ואינה עולה למניין שבע שנות השמיטה הבאות אותן מתחילים למנות משנת החמישים ואחת, או שש שנת היובל שהיא שנת החמישים עולה לכאן ולכאן ומנמת גם כשנה ראשונה למחזור השמיטה החדש. ממניין שנות בית המקדש הראשון על פי המובא בספרי הביבאים ועל פי דברי חז"ל נראה, ששנת ג'ש"ב הייתה שנת היובל האחרונה של בית המקדש הראשון, ל"ו שנים קודם חורבן ביהמ"ק הראשון שהיה בשנת ג'של"ח והיתה אז מוצאי שביעית של שנת ג'של"ז. הרמב"ם מונה את שנות בית המקדש השני בשנתיים מאוחר יותר מחשבון הסמורה, ולשיטתו היה חורבן בית המקדש השני בשנת ג'תת"ל ולא כמקובל ג'תת"כ, והוא כותב על שנת ד'תתקל"ו שביעית שהיא שנת שמיטה ושנת כ"א ליובל. ניתן להמשיך את החשבון עד מינו, אך ישנם מניינים שונים בכך.

ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל

אל רבי אליהו חיים מיוזל רבה של לודז', הגיע פעם גוי פולני ובקשה בפיו: רצונו לדבר עם הרבי ביהדות.

הכניסו הרב אצלו והגוי פתח וספר מעשה שהיה כך היה:

"מבני לודז' אני, והריני דר בה שנים ארבות. הייתי מערב במרד הפולני ושמשתי כגנבר המחוז פלו. לאחר שדפא המרד, נותרו בידי פשמונת אלפים רבלים. לא רציתי להפקיד את הפסד בבנק מפני מראית העין, ולכן הטמנתי במרתף ביתי ושמרתי עליו פעל בבת עיני. שום ילוד אשה לא ידע על כך. מדי פעם הייתי יורד בתצות הלילה אל המרתף ומונה את המעות, וכך חלפו להם ימים ושנים. לפני מספר ימים ירדתי פדרכי אל המרתף, והנה הפסד איננו! חשבו עיני, בכיתי וזעקתי ומרסתי את שער ראשי. התפנסו השכנים ואין עצה, הפסד נגנב ואיננו."

שאלו רבי אליהו חיים: "האם אתה חושד במישהו?"

"איני יודע בודאות", השיב הגוי, "אבל יש לי חשד בשכני, יהודי נגר, שהיה עני כל ימיו והוא ומשפחתו לבשו בגדים קרועים, והנה יום אחד התחיל הנגר להיות חיי ורוחה. קנה לו כלים נאים, אף בגדים נאים התקין לו ולבני ביתו, אמיד לכל דבר."

הפסיקו רבי אליהו חיים: "האם שאלת את הנגר מהיכן התעשר?"

"שאלתי אותו", השיב הגוי, "והוא ספר, כי דוד אשתו נפטרה בלונדון והותר להם ירשה גדולה, אף איני מאמין לספורו ואין לי מנוחה. ידעתי נטרפת עלי ובאתי לבקש עצה מפבוד הרב החכם."

נחמו הרב ובקש ממנו לחזור אליו למחרת. בינתיים, הזמין הרב את הנגר ואמר לו: "שמעתי שעלית לגדלה וזכית לעשר, ומפני מה לא באת אלי במשך כל התקופה כדי לנדב לדברים שבצדקה?"

אמר הנגר: "אכן הדין עמו, לא שמתי לבי לכך ובודאי שלא אקפץ את ידי מלתת צדקה".

שאלו רבי אליהו חיים: "דודך עשיר מפלג היה? השיב הנגר: "נדאי, עשיר שפעשירים, גביר אדיר". חזר ושאל הרבי: "האם לא הניח אחריו יורשים מלבדך?"

"כן... לא... גמגם הנגר בקבוקה.

הבין רבי אליהו חיים שאת ענין הירשה בדה הנגר מלבו.

"דע לך", נחן ולחש הרב באזני הנגר, "שלא שלחתי לקרא לך אלא לטובתך, כדי להצילך מצרה גדולה. באו וגלו לי סוד שאתה מוציא לשוק שטרי כסף מזיפים, והרי אתה יודע ענשה של עברה זו בדין מלכות".

החזיר הנגר פסיד. עקשו הנגר לו, כי שכנו הגוי עוסק בזיוף שטרות, ולפיכך הוא יורד תדיר אל המרתף ומסתתר שם.

החל הנגר לספר בקול רועד: "רבי, אמר לו את האמת פלה. את הפסד מצאתי טמון במרתף הסמוך לביתי. לאחר זמן נודע לי שכספו של שכני הגוי הוא, אבל לא העליתי על ידעתי שהוא עוסק בזיוף שטרות".

אמר לו רבי אליהו חיים: "רוץ מהר הבייתה והבא את כל הפסד שבדך".

רץ הנגר לביתו והביא את כל פסד הירשה.

נטלו רבי אליהו חיים ואמר לנגר: "מפאן ולהבא הוי זהיר שלא לנגע במה שאינו שלך. הפסד - כסף פשר הוא ולא מזוף, אבל אינו שלך אלא של שכנך הגוי..."

למחרת היום, כשבא הגוי שוב אל רבי אליהו חיים, השיב לו הרב את רכושו הרב ושם שמים התקדש ברבים.

פניני "אור החיים"

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

כדימוך אחיה וגו' - פרשה זו תרמו ענין גדול והערה לישיבי תבל, כי ימוך על דרך אומרו בעצמותי סוף המקרה, ואמרו ז"ל עשיתם לאותו שגאמר בו המקרה במים עליותי מך, כי קשתותתונים מטיו מדרך הטוב מסתלקים ההשפעות ומתמסכן עמוד הקדשה, כי העקר תלוי בהתחלתונים:

פרשה זו תעיר האדם על רוח ה' אחינו אשר שכן בתוכנו, ואמר כי ימוך אחיה שהוא רוח החיים אשר נטע בתוכנו לחיותנו, אם ראה האדם כי לא האיר בתורה ולא במצוות כי אין עני כי אם מן התורה והמצוות, ומטה ידו והתשיה אורו והודו, עמך פרוש לצד היותו עמך הוא שנתמטט שזולתך היה אורו מאיר מסוף העולם ועד סופו, ותמצא שיבקש ה' להחזיר לו הרוח כאשר נתנה, כאמרו והרוח תשוב וגו' ואמרו ז"ל תנה לו כמו שנתנה לך, ויצו ה' והחזקת בו פרוש, שיתחזק לשוב בתשובה להשיבו למכווננו, כי אין לך דבר המעמיד ליות החיני במקום גבוה בתשובה:

אני ה' וגו' - פרוש והגם שאני אומר לכם להוציא אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ פנעו, לא לאכל מטובה ולשבע מפריה הוא התכלית, אלא להיות לכם לאלהים הוא עקר הארץ, ואמרו ז"ל בתורת פהגים וזה לשונם, כל היושב בארץ ישאל מקבל עליו על מלכות שמים:

דברי הימים

בי"ח באייר פסקה המגיפה של תלמידי רבי עקיבא והוא יום הילולת רשב"י ואין בו תחנון.

ביום זה בשנת תר"מ, החלה ההדפסה של המהדורה השלישית של ש"ס וילנא הידוע, בדפוס האחים והאלמנה ראם, ומהדורה זו נותרה עד היום כמהדורה הבלעדית של התלמוד. בית הדפוס החזיק מעמד עד מלחמת העולם הראשונה ולאחר מכן חודש עד מלחמת העולם השנייה ואז נחרב. הרוסים השתמשו בבית הדפוס לספריהם עד לפני כעשרים שנה.

בי"ט באייר תש"ח, נכנעו יהודי הרובע היהודי בירושלים העתיקה ללגיון הירדני לאחר מצור של חודשים מספר. המבוגרים נלקחו לשבי בירדן ושוחזרו לאחר כתשעה חודשים.

בכ' באייר בת"מ"ט, החלו בני ישראל את מסעותיהם במדבר על פי ה'. למחרת, בכ"א באייר, היתה השבת הראשונה של עם ישראל במדבר ובשבת שלאחר מכן היה מקושש העצים.

יום כ"ג באייר ג'תר"ט בתקופת ביהמ"ק השני, נקבע ליום טוב, לאחר שבית חשמונאי בראשות שמעון בן מתתיהו התגברו על מצודת החקרא ששלטה על ביהמ"ק וגירשו את היוונים.

בכ"ה באייר תש"ה, נכנע הצבא הגרמני ללא תנאי לצבאות בעלות הברית ומלחמת העולם השנייה בה נספו כשישים מיליון בני אדם ובתוכם שישה מיליון יהודים הי"ד, באה אל קיצה.

משפחה

מטעים

והתנחלתם אתם לבניכם אחרים לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא יתרה בו בפרך: (כה, וז)

תבת "ובאחיכם" מטעמת בשני טעמים, קדמא ומהפך. הנה"א מולינא מצא כאן רמז נפלא לברייתא זו"ל במסכת בבא מציעא (דף עג) שאמרו, שהאסור שלא לעבד בבני ישראל בפרך, הוא רק בנו ישראל שנוהג בשורה, אבל אם אינו נוהג בשורה מתר לעבד בו בפרך. ובמקרא דרשו את תבת "ובאחיכם" לשתי הדישות, אם אינו נוהג בשורה אזי תבה זו חוזרת לאחוריה: "לעלם בהם תעבדו ובאחיכם", ואם נוהג בשורה התבה מתחברת למלים הבאות קדימה: "ובאחיכם בני ישראל... לא יתרה בו בפרך".

ובאר הנה"א שלכן תבת "ובאחיכם" מטעמת בקדמא שהוא טעם מעל התבה, ובמהפך שהוא טעם מתחת לתבה. כי הטעם שמעל התבה קדמא על האדם מישראל שנוהג בשורה, ואז התבה מטעמת בקדמא ונמשכת קדימה אל המשך המשפט שלא לעבד בו בפרך, אבל אם אינו נוהג בשורה מעשיו למטה אל הארץ, ואז הטעם הוא מהפך שמתהפכת התבה הורה לאחור, ומתר לעבד עמו בפרך.

מדגש

"ואת ענבי נזיה לא תבצר" (כה, ה) - הנה"ו בתבת "ענבי" דגושה שלא כדיו, והמקדקים הקדמונים בנו דגש זה "דגש לתפארת הקריאה", כדי להטעים את קריאת המלה והדגשת הנה"ו. וכן ענבי רוש, מקדש, וכו': בתים, אלה, למה, מה, שמה, הנה, אגא, ומה.

"ושדה מגדש עריהם לא ימכר" (כה, לד) - בתבת "ושדה" יש חטף פתח, והוא סמן שישו המדפסים כדי לסמן שהשוא הוא נע ולא נח.

"לא ידענו בפרך לעיניך" (כה, נג) - תבת "בפרך" מנקדת בסגול כי אינה מטעמת בטעם מפקי, והבי"ת דגושה בראש המלה למרות שהיא אחרי האות וא"ו. מפני שהיא מתחילה עם שתי אותיות הזמות בהגיה, ב-פ, ובכה מקלים על הקריאה.

ממלה

המגיד מדיבנא עבר פעם ליד בית כנסת, בו התקיים מוסע של חזן מפרסם, ורבים בקשו להכנס אל שערו ולתקשיב לקול הזמרה, אך השומרים שבפתח הבית עקבו בעדם מלהכנס ודרשו מהם פרטיסים שנגרשו דמיום קרבים. השומרים אף לא הססו להכות את ההכנסים והטילו עליהם את אימתם. אמר המגיד: "תמה אני על המפרשים שמתאמצים להסביר את הפסוק 'ומקדשי תיבאו', והנה לפנינו פרוש פשוט, שתהיו ידים מהשקמים שבפתח בית הכנסת שלא יבו אחכם..."

בצעירותו של רבי אליהו חיים מיזל מלודו, כאשר כהן ברבנות קהלת פרוזני, פרצה בעיר מגפת דבר. בעוד שאחרים השתדלו להתרחק מהנגועים, החל הרב בגיוס מתנדבים ויחד התמסרו למען החולים שנדבקו במגפה. רבי אליהו חיים היה הראשון שהופיע בכל בית של מנגע ובכה היה דגמה ומופת לרבים. מסירותו הגדולה של הרב נשאה פרי ורבים נצלו ממות לחיים בזכות מסירות נפשו.

מספר, כי פעם אץ בדרכו לטפל באחד הנדבקים, ובדרך נתקעו נעליו בפיץ, אך מכיון שמהר להציל נפשות, לא אבה להפסיד זמן והמשיך בדרכו יחד. גליל יום הפפורים, המשיך להתרוצץ בין החולים במגפה ולא נתן שנה לעיניו. בדרך פרע ונפל, ובכרו של יום הפפורים מצאו תושבי העיר את רבם פשווא שוכב באפיסת כחות על פתחו של אחד הבתים. לזכר המאורע נחרת על מצבתו: "שלא פעמים עמד בפרץ וישב חמת ה' והמגפה נעצרה".

רבי נחום מטשרנוביל הצטיין להפליא במעשי צדקה. נדיבות לב מיוחדת במינה היתה לו כלפי אנשים שפלים, התיחס אליהם בחמלה ורחמים ושמח תמיד להיות להם לעזר. פעם אחת בא איש עני לשפך לפניו את מר שוחו, וספר כי בתו הגיעה לפרקה ואין לו במה להשיאה. העניק לו רבי נחום חמשים אדמים שהיו בידיו ונתן לו גם את לבוש המשי שלו. העני לקח את הכסף ומכיון שהיה שטוף בשתיית יין, מהר לבית המזיגה ושם שתה עד שהשתפר. ראו זאת מקרבויו של רבי נחום, לקחו מידו את יתר המעות והבגד והביאום אל רבם, כשפיהם מעשי השבור הנוכל. אמר רבי נחום בקול מר: "שמעתי ברוז בעולמות העליונים כי נחום מטשרנוביל אוהו במדתו של הקב"ה הטוב והמיטיב לרעים ולטובים, ואתם רוצים לשלל ממני דבר זה? מהרו והחזירו לאיש את המעות ואת הבגד! וכן עשו.

בשבת אחת, במהלך מלחמת העולם השנייה, ערכה משפחת שטרנבוך בשוויץ, את שמחת הכנס בנם היחיד בעל המצות. אל שבת העליה לתורה הגיעו מומנים רבים ולאחר התפלה התכנסו כל האורחים והמתפללים לקדושה רבא. היחידים שלא השתתפו בשמחה לפליאת בלם, היו הורי החתן. בשבת בבקר הגיעה אליהם הודעה, כי המשטרה עצרה שלשה יהודים שהקריחו את הגבול מצרפת הבבושה תחת הנאצים למדינת שוויץ השלונה, והיא עומדת להסגירם לידי הנאצים. ההורים ותרזו במסירות נפש על שמחת בנם יחידם, ונחפזו להפעיל השתדלויות ומאמצים כדי להציל את שלשת הפליטים מסכנה בטוחה. רק לקראת צאת השבת הצליחו להשיג רשיון זמני לשהית הפליטים והצילום ממות בטוחה.

אחד המשלחים שהפיצו את ספרי ה"חפץ חיים", בא אליו על מנת לערוך ביניהם את החשבון גנבני הרנחים. בחשוב התברר, כי המפיץ נטל יותר מהמגיע לו ועליו להחזיר פמה מאות רבלים בהם השתמש. התנצל האיש בפני ה"חפץ חיים" וספר, כי רעייתו הרגנית תובעת ממנו כל העת כספים רבים וכדי להפסיק, נאלץ לטל מפספי הספרים. נממרו רחמיו של ה"חפץ חיים" וותר לשליח על החוב הגדול ואף נפרד ממנו בידדות ובדברי חזק. לא נתקרה דעתו, וכאשר ישב השליח בעגלה כדי לחזר לביתו, רץ אחריו הרב ומסר בידו חבילה קטנה ואמר לו: "קח נא במתנה את החבילה. יש בה מטפחת ראש מצמר לאשתך, כדי לפיסה ולהשפוח ממנה את רגזו".

בימי מלחמת העולם הראשונה, שרר רעב קבד בירושלים ורבים מתו מחסר תזונה. ביתו של רבי אריה לוי היה ריקם, עוללים שאלו לחם ואין לאל ידו לפרנסם. החליט רבי אריה לפנות אל אחד מעשירי העיר, שבקבר גמל לו רבי אריה חסד, ובקש ממנו הלאה עד שיכריח ה' את גבולו. לאכזבתו סרב העשיר להלוות לו למרות שלאחרים היה מלנה והסביר, כי לאחרים מקרח הוא להלוות כדי שלא ישמרו עליו טינה, אולם מכיר הוא את רבי אריה כאיש צדיק ונדאי לא ישנאוהו. חזר רבי אריה לביתו בשכרון לב ופרץ בבכי: "וכי מפיון שאיני נוקם ונוטר, צריכים אנו להנמק ברעב? חזקה אותו אשתו הצדקנית ואמרה לו: 'היכן בטחונך רבי אריה? אל תבטחו בנידיבים צפה לישועת ה'". לא עברו שעות ארוכות ואל ביתו הגיעה מעטפה מהוץ לארץ ובה סכום נכבד להצלת נפשות ביתו.

"מי שאינו סומך על קרוביו איש כי לא יהיה לו גאל ואינו מתביש במלאכתו,

אז והשיגה ידו ומצא" ... (מלאכת מחשבת)